

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIR NVE

Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbeh./tlf.nr.: Tor Morten Sneve/40065033

Deres ref./Deres dato: /

Vår ref.: 17/01609-88

Vår dato: 05.09.2019

Oppsummering og kommentarer til høringsuttalelser

NVE har oversendt 33 høringsuttalelser i forbindelse med søknad om konsesjon for Aurland – Sogndal og del av Hove – Sogndal. I vedlegget har Statnett oppsummert og kommentert høringsuttalelsene.

Med vennlig hilsen

Tor Morten Sneve
BPP-Prosjektledelse BPP

Kopi:

1	Aurland Energiverk
2	Aurland Fjellstyre
3	Aurland kommune
4	Avinor
5	Fylkesmannen Vestland
6	Institutt for natur- og miljøvitskap. Høgskulen Vestlandet
7	Kjørnes Camping
8	Lærdal kommune
9	Miljødirektoratet
10	Nærøyfjorden verneområdestyre
11	SFE Nett
12	SFE Produksjon
13	Sogn og Fjordane fylkeskommune
14	Sogndal kommune, brev av 26.6.2019 og 2.9.2019
15	Statskog
16	Tafjord kraftproduksjon AS
17	UNESCO Culture Sector World Heritage Centre
18	Vik kommune
19	Lærdal bondelag
20	Sogndal SV
21	Sogndal turlag
22	Stedjeåsen trakkarlag
23	Arne Løland
24	Aud-Irene Øyre
25	Frøydis Bjelde
26	Grunneierne på Teraåsen v/Olav Terum
27	Gyril Fimreite og Arne Kristian Borger
28	Hilde F. Lunde
29	Ledvin Uglane
30	Skålo sameige
31	Svein Jarle Slinde
32	Veglag Fimreite v/ Hans Jørgen Binningsbø
33	Vilhelm Rumohr

[1] Aurland Energiverk har et sterkt ønske om at det etableres transformering til 66 kV i Aurland I og mener at det bør gjøres i forbindelse med spenningsoppgraderingen. Det vises til at forsyningen til Aurland kommer via E-Co sitt produksjonssystem og at feil på 66 kV ledning fra Aurland II ved flere anledninger har medført lange utkoblinger. Videre skriver Aurland Energiverk at uttak i Aurland I vil gi N-1 forsyning, noe som omtales som et myndighetsmål for god forsyningssikkerhet. Økt produksjon i området vil ha nytte av 66 kV i Aurland I gjennom reduserte tap. Det er også planer om landstrøm for cruisebåter, samt datasenter i Vassbygdi. Aurland Energiverk ber om at Statnett revurderer sin tilnærming til saken, og mener at strømkunder i deres nett har krav på samme leveringssikkerhet som kunder i andre nett. Det kan bare løses gjennom uttak fra transmisjonsnettet i Aurland I.

Statnetts kommentar: Som omtalt i søknaden, så er omsøkte enkle tiltak i Aurland I å anse som en midlertidig reserveløsning. Etablering av transformering til 66 kV vurderes som komplisert, svært kostnadskrevenende og å ha begrenset nytte. Statnett vil starte et eget prosjekt høsten 2019 for å bestemme endelig løsning for Aurland I. Transformering til 66 kV vil da bli vurdert i samarbeid med Aurland Energiverk, E-Co Energi og regionalt kraftsystemansvarlig, SFE Nett AS. Statnett har som målsetting å ha et nytt eller ombygd anlegg som tilfredsstiller dagens krav til transmisjonsnettanlegg klart samtidig som ledning til Sogndal settes i drift på 420 kV, etter planen høsten 2023.

[2] Aurland fjellstyre: Fjellstyrehytta ved Nedsta Storebotnvatnet, som er åpen for alle, blir mindre attraktiv å bruke når det kommer en ny ledning mellom hytta og dagens ledning. Statnett bør ta kostnaden med å flytte hytta lenger bort fra ledningen, alternativt kostnaden ved å bygge ny hytte. Anleggsdrift i jakttiden for elg og hjort etter 1. september vil gi dårlige sjanser til felling, utleie av jakt vil bli redusert med tap av inntekt. Anleggsaktivitet i inntil fire sesonger vil kunne føre til uro hos beitedyr og villrein. Statnett bør ta hensyn til beiteinteressene. Foreslår at ny ledning blir lagt på sørsiden av Erterhaugvatnet slik at hytten blir mindre eksponert for koronastøy, magnetfelt og visuelt. Aurland fjellstyre ber om at hensynet til villreinens arealbruk og jakt på rein, samt kulturminner knyttet til villrein blir tatt hensyn til. Hensynet til rein er bare aktuelt dersom det blir reintroduert rein. Det bør også tas hensyn til kraftlinjenes negative effekt på fugl.

Statnetts kommentar: Fjellstyrets hytte ved Nedsta Storebotnvatnet vil ligge mer enn 50 meter utenfor planlagt byggeforbudsbelte. Dekning av kostnader til flytting eller nybygging ytes normalt ikke i slike tilfeller. Flytting av hytter i verneområdet vil kreve søknad og unntak fra verneforskrift. Statnett vil vurdere behov og muligheter for bruk av hytta ved Nedsta Storebotnvatnet i anleggsfasen, og vil ta kontakt med Fjellstyret med tanke på leieavtale.

Statnett vil ha en dialog med interessenter om hensynet til beitedyr og jakt i anleggsfasen. Erfaringsmessig har det vært lite konflikter rundt dette i liknende prosjekter. I arbeidet med miljø-, transport-, og anleggsplan vil behovet for merking av liner for å redusere sannsynlighet for fuglekollisjoner bli vurdert. Statnett har bestilt kulturminneregistreringer fra Sogn og Fjordane fylkeskommune, og disse vil bli gjennomført før anleggsarbeidene settes i gang. Eventuelle funn vil bli hensyntatt i anleggsplaneleggingen. Terreng og snøforhold gjør at sørsiden av Erterhaugvatnet ikke er egnet for ny ledningstrase.

[3] Aurland kommune: Før det blir gitt konsesjon må punktet i utredningsprogrammet om lokal tilknytning og forsyningssikkerhet i Aurland utredes og dokumenteres. Det må stilles krav om miljø-, transport og anleggsplan som må godkjennes av NVE. Kommunen vil være høringspart i arbeidet med MTA-planen. For arbeidet i høyfjellet må det være fokus på tiltak som forebygger terrengskade framfor tiltak som reparerer.

Statnetts kommentar: Se kommentar til høringsuttalelse fra Aurland Energiverk når det gjelder transformering til 66 kV.

Det er vanlig at NVE setter vilkår om utarbeidelse av miljø-, transport-, og anleggsplan for ledningsbygging. Planen utarbeides i dialog med blant annet berørte kommuner. Anleggsvirksomhet og transport planlegges alltid med et mål om minst mulig terrengskade. Der det likevel oppstår skade på terrenget skal dette istandsettes.

[4] Avinor skriver at Statnetts planer ikke medfører økte restriksjoner for lufttrafikken ved Sogndal lufthavn så lenge master ikke er høyere enn 48 m. Planene vil heller ikke føre til endringer i dagens VFR-situasjon (visual flight rule). Det påpekes at kraftledninger kan utgjøre hindringer for lavt-flygende fly og helikopter, og Statnett bes kontakte selskap som opererer slike luftfartøy. Avinor minner også om krav til rapportering av luftfartshinder til Statens kartverk og om krav til merking av luftfartshinder. Avinor ber også om at koordinater for master og høyder blir rapportert til dem for at de skal kunne gi endelig uttalelse. I vedlagte Operational Assessment er det vist en illustrasjon fra Statnett hvor spenn over Sognefjorden fremstår som høyere enn dagens spenn. Dette anbefales ikke så nær flyplassen.

Statnetts kommentar: Ingen master vil bli høyere enn 48 meter i det nevnte området. Statnett har rutine for rapportering til Statens kartverk, som forvalter Nasjonalt register over luftfartshindre iht. Forskrift om rapportering, registrering og merking av luftfartshinder av 15.7.2014. Statnett har ikke oversikt over alle som bedriver lavtflyging i Norge, og forutsetter at Nasjonalt register over luftfartshindre dekker dette behovet. Som omtalt i søknaden vil Statnett merke luftfartshinder iht. krav i samme forskrift. Eventuell dispensasjon fra forskriften vil bli innhentet fra Luftfartstilsynet. Statnett merker seg Avinors ønske om koordinater og høyder på master i området vest for Sogndal lufthavn, og vil sende slike data når de foreligger, anslagsvis høsten 2020. Statnett gjør oppmerksom på at illustrasjonen i Operational Assessment ikke gjengir høyde på nytt spenn over Sognefjorden rett. Det er ikke foretatt beregning av spennets høyde enda. Statnett planlegger med fri seilingshøyde 75 meter, mot 60 i dag. Over fasetrådene skal det strekkes en toppline. Den høyeste linen vil dermed henge ca. 35 meter høyere enn eksisterende liner.

[5] Fylkesmannen i Vestland: Støtter valg av ledningstrase over Sogndalsfjorden. Alternativ på Fimreite med en justering i henhold til konsekvensutredningen vil være best for strekningen Dueskardvarden – Ramnaberget. Mastepunkt i Fimreiteåsen naturreservat er i strid med dispensasjonshjemlene i verneforskriften og kravene i naturmangfoldloven §48. Dispensasjon for oppsetting av nye høyspentmaster vil ikke kunne gis hverken etter dispensasjonshjemlene i verneforskriften eller etter naturmangfoldlovens §48. Slike tilfeller vil kreve endring av vernegrensen. Det bør vurderes om det finnes en løsning nord for Vassbygdvannet som ikke er så dominerende i landskapet som konsesjonssøkt alternativ. Permanente inngrep i urørt natur må avgrenses til det som er nødvendig. Det bør vurderes om materialer kan transporteres inn på snøføre. Det må settes vilkår om at terrenget blir tilbakeført etter anleggsarbeidet.

Statnetts kommentar: I planleggingen er det lagt vekt på å unngå permanente inngrep i så stor grad som mulig. Behovet for permanente veier er begrunnet i behovet for å transportere linetromler som er for tunge til helikoptertransport. Midlertidige kjørespor, anleggsplasser og utgravde mastepunkt vil bli istandsatt og tilbakeført til så nær opprinnelig tilstand som praktisk mulig.

I arbeidet med verneforskrift for Fimreite naturreservat skrev Statnett en høringsuttalelse som bidro til forskriftens §4 pkt k) som gir unntak fra vernereglene for oppgradering og fornyelse av kraftledninger. Fimreite naturreservat ble vedtatt vernet, og omfatter i dag også en strekning med Statnetts kraftledninger. Begrepet kraftledninger må forstås som alle komponentene i ledningsnett, og omfatter ikke bare liner, men også mastefundament, master, armatur, og isolatorer. Ved oppgradering og fornyelse av kraftledninger er det sjelden mulig å rive en eksisterende ledning for å bygge ny i samme trase, på grunn av den svært lange utkoblingen det vil medføre. På eldre ledninger er det heller ikke mulig å oppgradere ved gjenbruk av eksisterende master eller fundament fordi de ikke tåler belastningen fra flere liner. Derfor må ny ledning bygges i ny trase tilnærmet parallelt eller i nærheten av eksisterende ledninger. Da kreves nye fundament, master, oppheng og liner. Det er ikke praktisk å bygge svært lange ledningsstrekk, med unntak av fjordspenn, da det vil medføre uforholdsmessig høye og kostbare master som vil bli unødige synlige i landskapet. Praksis med parallellbygging er godt innarbeidet ved oppgradering og fornyelse av kraftledninger og bør være godt kjent i forvaltningen gjennom en rekke konsesjonsvedtak og høringsrunder. Adgang til unntak for slike tiltak har etter hvert blitt innarbeidet i en rekke verneforskrifter. Forskrift om vern av Fimreiteåsen, §4 k) må derfor forstås slik at den åpner for unntak fra vernereglene for bygging som beskrevet ovenfor. En annen tolkning vil gi liten mening.

Naturmangfoldlovens §48, første ledd sier at forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller [...] dersom hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Det er altså ikke en forutsetning at tiltaket ikke strider mot vernevedtakets formål eller ikke kan påvirke verneverdiene, loven gir også adgang til å gjøre unntak på bakgrunn av samfunnsinteresser.

På bakgrunn av ovenstående mener Statnett det er hjemmel i både verneforskrift og naturmangfoldloven for å kunne gjøre unntak for framføring av ny ledning gjennom Fimreiteåsen naturreservat og andre verneområder med tilsvarende unntaksbestemmelser.

Når det gjelder trasé nord for Vassbygdatnet henvises det til Statnetts kommentar til høringsuttalelse fra grunneiere på Teraåsen.

[6] Høgskulen på Vestlandet, institutt for miljø- og naturvitenskap: Støtter Statnetts forslag om trasé over Øyregrendi. Trekker fram negative konsekvenser for gammel boreal løvskog og gammel furuskog på sørsiden av fjorden, og mener at konsekvensen for denne er satt for lavt i konsekvensutredningen. Anbefaler å flytte baseplass øst for Vinesstølen til et område med lavere naturverdi. Viser til tap av naturmangfold ved en lengre, østlig trase.

Statnetts kommentar: I arbeidet med miljø- transport-, og anleggsplan for byggearbeidene vil Statnett vurdere om det er behov for å endre på planlagte baseplasser slik at naturhensyn ivaretas.

[7] Kjørnes Camping AS: Kjørnes camping har nylig fått godkjent reguleringsplan for utvidelse og bygging av nye utleiehytter. Viktig for Kjørnes camping at fjordspennet går over Øyrefjellet.

Statnetts kommentar: De visuelle virkningene ved Kjørnes camping er tatt med i konsekvensutredningens fagrapporter og i vurderingene som ligger til grunn ved valg av løsning.

[8] Lærdal kommune: Kommunen er positiv til oppgradering og forsterkning av linjenettet. Sjøkabel bør utredes bedre. Anleggsarbeidet er omfattende og må vurderes som negative konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og landskap. Uheldig at anleggsperioden er samtidig med reetablering av villrein. Det bør ikke åpnes for tidlig brøyting av veier i villreinområdet. Viktig at det

blir satt strenge vilkår for innflyvning i villreinområdet slik at det ikke blir innflyvning over eller inn i villreinområdet. Svakheter i KU at tiltaket er vurdert mot et 0- alternativ med eksisterende ledninger og ikke et uten ledninger. Kommunen forutsetter at det gjøres tiltak på kaien og den kommunale veien på Frønningen.

Statnetts kommentar: Bruk av kabel i tiltaket er beskrevet i søknadens kapittel 4.13 Alternative løsninger. Løsningen er forkastet og vil ikke bli ytterligere utredet. Omfang og konsekvens av anleggsarbeidet er vurdert for alle fagtema i konsekvensutredningen. Metodikken for konsekvensutredninger er basert på Statens vegvesens håndbok v712 Konsekvensanalyser, der 0- alternativet tilsvarer ingen endring av dagens situasjon. En situasjon uten eksisterende ledninger tilsvarer ikke dagens situasjon og er derfor ikke utredet. Forbindelsen mellom Sogndal og Aurland er viktig for forsyningssituasjonen for nasjonen. Veier på Frønningen som benyttes til Statnetts tiltak vil bli oppgradert eller vedlikeholdt der det er behov for dette til nødvendig anleggsvirksomhet og ved skade eller slitasje. I anleggsplanleggingen vurderer Statnett hva slags båttransport det kan være behov for og om det medfører behov for tiltak på kaier og brygger på Frønningen. Tidspunkt og omfang av reetablering av villrein Nordfjella er usikkert. Foreløpig er brakkleggingsperioden satt til 5 år, men denne kan bli utvidet som følge av ny kunnskap. Statnett vil holde løpende dialog med villreinforvaltningen om planer for reetablering. Dersom reetablering av villrein blir aktuelt i anleggsperioden vil Statnett vurdere behov for og omfang av avbøtende tiltak i samarbeid med villreinforvaltningen. Avbøtende tiltak kan blant annet være periodevis begrensninger på anleggsvirksomhet og transport.

[9] Miljødirektoratet: Miljødirektoratet ber om at NVE sammenstiller dokumentasjon av nødvendige konsekvensvurderinger av den eventuelle virkningen på den enestående universelle verdien av verdensarvområdet og som viser at en ny ledning ikke kommer i konflikt med eller svekker verdiene som lå til grunn for at området fikk verdensarvstatus.

Statnetts kommentar: Statnett har utarbeidet sammendrag av de relevante kapitler i fagrapportene fra konsekvensutredningen og oversendt dem til NVE.

[10] Nærøyfjorden områdestyre: Fysiske tiltak og motorferdsel i anleggsperioden vil være søknadspliktige tiltak. Statnett må søke om dispensasjon for verneforskriften for bygging av ny ledning, jf. Verneforskriften §§3 punkt 1.3d) og 5. Det må planlegges landing med helikopter uten å opparbeide landingsplassen. I Bleia – Storebotnen landskapsvernområde er registreringene av naturtype og arter mangelfulle. Det bør gjennomføres nye registreringer av naturverdier. I planlegging og fjerning av eksisterende master og ledninger må den samlede belastningen for natur og miljø vurderes. Det bør vurderes om beste metode er full fjerning av alle fundamentene eller om konsekvensene blir mindre ved delvis fjerning. Konsekvensene ved kjøring i terrenget må særskilt vurderes. Kjøring i terrenget må avgrenses mest mulig.

Flytting av hyttene ved Storebotnvatnet og Erterhaugvatnet er søknadspliktige tiltak etter verneforskriften. Det må lages en konsekvensutredning for tiltaket dersom flytting av hyttene innenfor verneområdet er aktuelt tiltak.

Bygging av landingsplasser ved mastepunkt i verneområdet må utredes. Det må vurderes om det er nødvendig med terrengtilpasning for landing og om alle baseplassene kan legges utenfor verneområdet. Avbøtende tiltak som hindrer skade på vegetasjon er viktige tiltak. Det skal ikke tilføres nye masser fra andre steder. NVE må stille krav om at miljø-, transport-, og anleggsplan

utarbeides og godkjennes før anleggsstart. Nærøyfjorden landskapsvernområde ber om å få planen til uttalelse før godkjenning.

Statnetts kommentar: Statnett vil søke om dispensasjon fra vernebestemmelsene. Det er ikke behov for opparbeidelse av base- eller landingsplasser i verneområdet. Helikopter kan for de fleste formål lande i terrenget uten behov for å opparbeide særskilte arealer. Kjøring i terrenget vil være begrenset til belting med gravemaskin dit det er behov for gravearbeid. Belting skal foregå så skånsomt som mulig.

Det planlegges ikke tilføring av masser fra utenfor verneområdet. Dersom mastepunkt har grunnforhold av en slik forfatning at tiltransporterte masser er nødvendig, vil kun de masser som er nødvendig for å skape et stabilt fundament bli tiltransportert. Slike masser vil være uorganiske og vil bli tildekket av stedlige masser.

Til konsekvensutredninger er det vanlig at innsamling av informasjon er basert på tilgjengelig kunnskap der den vurderes å være tilstrekkelig. Det stilles normalt vilkår om miljø-, transport-, og anleggsplan ved ledningsbygging. Omfang av fjerning av fundament kan være et punkt i planen. Planen kan oversendes områdestyret.

[11] SFE Nett AS viser til «Systemutredning for sentralnettet på Vestlandet», et samarbeid mellom Statnett, SFE og andre selskap på Vestlandet, hvor oppgradering ble angitt høyeste prioritet. SFE er overrasket over at Statnett ikke har søkt om konsesjon tidligere. SFE sier at fordelingsvirkninger ikke er vektlagt som de bør. Store prisforskjeller innenlands gir dårlig fungerende kraftmarked og kan føre til at gode kraftressurser ikke blir utnyttet fordi de tilhører prisområder med utilstrekkelig kapasitet. SFE sier at mengden ny kraftproduksjon er langt høyere enn det som er angitt i Statnetts analyse. SFE oppfordrer derfor til rask saksbehandling og bygging av ny ledning mellom Aurland og Sogndal.

SFE mener også at Statnett ikke har fulgt utredningskravet knyttet til omstrukturering av nettet og vurdering av transformering til lokal forsyning. SFE mener at tilknytning til transmisjonsnettet i Aurland II og E-Co sine produksjonsanlegg er utilfredsstillende og ber NVE pålegge Statnett å utrede dette i samarbeid med lokale konsesjonærer. SFE sier at forventet forbruksvekst i Aurland understreker behovet for vurdering av nettsituasjonen i Aurland.

Statnetts kommentar: Som følge av nevnte systemutredning og påfølgende konseptvalg, meldte Statnett prosjektet til NVE våren 2014. Usikkerhet om virkningen av den nye ledningen mellom Sogndal og Ørskog og verdien av ny kraftproduksjon, gjorde at Statnett valgte å utsette søknad en periode. Berørte parter, NVE og markedet er holdt orientert om Statnetts vurderinger gjennom pressemeldinger og publisering av rapporter. Statnett vil gjøre ny vurdering av forutsetningene for den samfunnsøkonomiske analysen før vår prinsipielle investeringsbeslutning, høsten 2019.

Selve vurderingen av fordelingsvirkninger, mulige interessekonflikter, og hvilken vekt disse skal ha i den endelige beslutningen, er et politisk spørsmål. Våre samfunnsøkonomiske analyser er derfor nøytrale med tanke på hvilke grupper som får fordelene og hvilke som får ulempene. For Aurland – Sogndal har vi brukt samme praksis som vi gjør på alle andre prosjekter, og i tråd med retningslinjer fra Olje og energidepartementet, Finansdepartementet og NVE.

Det at prisforskjeller gir et dårlig fungerende kraftmarked er feil, i hvert fall hvis vi tar hensyn til størrelsen på de prisforskjellene vi ser og forventer i det norske markedet. Historisk har disse vært små. Unntaket har vært kortere perioder som primært har sammenfalt med redusert kapasitet i

nettet. Prisområder er Statnett sitt hovedverktøy for å håndtere strukturelle flaskehals. Dette er gitt i forskrift om systemansvaret. Om Statnett skal bygge ned flaskehalsene skal de samfunnsøkonomiske kostnadene med flaskehalsen vurderes opp mot kostnadene med å øke kapasiteten. Å beregne disse kostandene og sammenstille disse er sentralt i våre analyser.

Det at begrenset nettkapasitet kan føre til at gode ressurser ikke blir utnyttet er et relevant innspill. Det er imidlertid knyttet mye usikkerhet til hva verdien av disse ressursene er. Faktorer som påvirker dette er blant annet nivået på kraftprisene i det europeiske markedet og potensialet for å bygge ut ny kraft andre steder i Sør-Norge. I analysen av Aurland – Sogndal har vi antatt at det er stor sannsynlighet for at det blir bygget ut mer kraft nord for Sognefjorden enn det som var under bygging når vi søkte konsesjon. Vi mener det er uriktig at vi ikke har vektlagt de gode fornybarressursene i området. At det kan bygges ut mer enn det vi la til grunn er godt mulig og vil isolert sett øke lønnsomheten av prosjektet

[12] SFE Produksjon støtter Statnetts planer og oppfordrer til rask gjennomføring, ettersom tiltaket vil ha stor virkning for kraftprodusenter i regionen. Det bes om at forbindelsen fra Sogndal til Modalen, oppgraderes til 420 kV, med henvisning til studier av Statnett som viser økt flaskehals som følge av denne forbindelsen. SFE Produksjon viser til sitt brev til Statnett av 21.12.2018 ifbm. Statnetts nettutviklingsplan 2019 (NUP2019), hvor det også oppfordres til slik spenningsoppgradering. Det henvises til at NTC-kapasiteten mellom NO3 og NO5 er langt lavere enn termisk kapasitet, og at flyten går i motsatt retning av hva områdeprisene skulle tilsi. SFE Produksjon ber Statnett vurdere transformator med faseskift for å styre flyten i snittet over Sognefjorden.

Statnetts kommentar: Vi har tidligere ikke sett at det er behov for å oppgradere Sogndal-Modalen på kort sikt. Behov for økt kapasitet Sogndal-Modalen blir vurdert i den løpende kraftsystemplanleggingen, på same måte som andre alternative tiltak. I den pågående analysen av forbindelser i kraftsystemet er denne korridoren også vurdert. Samlet vurdering blir kommunisert i NUP 2019.

Statnett er ikke enig med i SFE Produksjon i at det "utgjør eit betydeleg samfunnsøkonomisk tap at kraftflyten går i motsatt retning av kva områdeprisane skulle tilseie." Kraftflyten går i den retning fysikken tilsier, og som gir minst tap i systemet. Det kan noen ganger gi flyt som er fysisk rasjonell men i strid med markedet. Vi har tidligere vurdert tilsvarende problemstilling for NO3-NO1. Vi minner om at inndeling i prisområder er lagt opp for å få best mulig utnyttelse av systemet gitt begrensninger i kraftsystemet. Vi bygger ikke kraftsystemet for å passe til prisområdene uten at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å bygge seg ut av flaskehalsene.

Statnett er ikke uenig i at det er nyttig å kunne styre kraftflyten. Det er imidlertid ikke trivielt å optimalisere plassering og ytelse på komponenter som kan styre flyten aktivt i et masket nett. I tillegg må det være lønnsomt å overstyre Ohms lov, og kostnaden og kompleksiteten ved styrbare komponenter øker betydelig ved økende ytelse og spenning. Aktiv styring av flyt vil også påvirke andre overføringsnett, både i Norge og Sverige, og konsekvenser og nytte må vurderes grundig for å finne ut om det er lønnsomt totalt sett. Problemstillingen er derfor langt mer omfattende enn å få kraftflyten til å følge pris på en spesifikk områdegrense.

Vi er nå i prosess med å implementere flytbasert markedskobling, og utfordringene som SFE Produksjon påpeker forventer vi blir løst bedre med flytbasert. Vi tar innspillet med oss videre til senere vurdering, men ser i dag ikke noen grunn til å koble styrbar utnyttelse av kapasitet mellom NO3-NO5 med behovet for oppgradering av Aurland-Sogndal.

[13] Sogn og Fjordane fylkeskommune: Sogn og Fjordane fylkeskommune støtter tiltaket. I innstillingen til vedtak rådet Fylkesrådmannen fylkeskommunen om å støtte omsøkte alternativ 1a), men i endelig vedtak ber fylkeskommunen NVE anmode om at alternativ 2 blir benyttet som fremtidig trasé. Fylkeskommunen ber om at det må legges stor vekt på justering av trase og avbøtende tiltak i alle delområder. Det må gjennomføres arkeologiske registreringer etter §9 i kml.

Statnetts kommentar: Statnett tar fylkeskommunens vedtak til underretning. Arkeologiske registreringer er bestilt fra fylkeskommunen i juli 2019.

[14] Sogndal kommune, brev av 26.6.2019: Rådmannen sin innstilling støttet omsøkt alternativ 1a). Et forslag om tilråding til alternativ 2 ble lagt fram og fikk flertall. Videre vedtok kommunen at det må legges stor vekt på justering av trase og avbøtende tiltak for å minimere konsekvenser for friluftsliv, landskap, bosetning og andre hensyn. Utbedring og etablering av veisystem skal utløse nytte for allmenheten som for eksempel friluftsliv, skogbruk og landskap.

Brev av 2.9.2019: Kommunen viser til at Sogndal kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune tilrår traséalternativ 2, som ikke var omsøkt. Kommunen understreker at det må legges avgjørende vekt på bosettingen i Øyregrenda.

Statnett har lagt frem tilfredsstillende utredning av de to alternativene, men Sogndal kommune mener Statnett har oversett et samlet Fylkesutvalg og flertallet i Sogndal kommune, som begge ønsker alternativ 2. Det gjør at NVE ikke får vurdert alternativene opp mot hverandre. Kommunen viser til nyere statlige føringer om å styrke lokaldemokratiet. Kommunen mener Statnett overkjører regional og lokaldemokratiet. Kommunen sier at den svært mulig vil klage på en konsesjon for alternativ 1.

Statnetts kommentar til brev av 26.6.2019: Statnett tar Sogndal kommunens vedtak til orientering. Statnett søker om baseplasser og veier som er nødvendig for bygging av ledningene. Etterbruk av permanente tiltak som nevnt over må avklares mellom interessenter og relevante myndigheter.

Brev av 2.9.2019: Statnett søkte om konsesjon for en trasé over Sogndalsfjorden som har vært en del av kommuneplanen fra 2012. Vedtaket i Fylkesutvalget (29.6.2019) som anbefaler alternativ 2 ble gjort etter søknad, likeså vedtaket i Sogndal kommunestyre (13.6.2019).

Statnett tillater seg å vise til bakgrunn for Sogndal kommune sitt vedtak i sak "29/08 Statnett - 420 kV kraftledning Ørskog – Indre Sogn. Uttale til konsesjonssøknad med tilleggsutgreiing" hvor det står at fjordspenn skal gå over Skardsbøfjellet og ikke Stedjeåsen. Det henvises til at linjeføring over Stedjeåsen har større negativ konsekvens for busetnaden i Sogndal kommune (ikke bare Sogndal sentrum), ved at den vil gå gjennom et viktig turområde og at ledningen blir mer eksponert fra Sogndal sentrum og områdene omkring. Sogndal kommunes vurdering i 2008 var med andre ord i tråd med Statnetts vurdering av dette i dag.

[15] Statskog: Statskog har oversendt søknaden til Aurland Fjellstyre for behandling. Statskog savner vurdering av avbøtende tiltak ved flytting av fjellstyrehytta ved Storebotnvannet. Siden linjen flyttes nærmere hytta bør hytta flyttes til annen tomt innenfor allmenningen. Statsbygg stiller seg positiv til å avstå tomt. Utbygger bør bekoste flytting. Det viser til uttalelse 26/14 av 18.9.2014.

Statnetts kommentar: Forhold knyttet til hytte ved Nedsta Storebotnvatnet omtales i kommentar til Aurland fjellstyre sin høringsuttalelse.

[16] Tafjord Kraftproduksjon AS: Viser til Statnetts systemstudie gjennomført i samband med Nasjonal ramme for vindkraft på land, hvor det fremgår at fortsatt 300 kV på forbindelsen mellom Sogndal og Modalen vil medføre økende flaskehals. Tafjord Kraftproduksjon merker seg at Statnett argumenterer med miljø og behov for reinvestering i begrunnelse for å bygge om deler av Sogndal – Hove til 420 kV. Tafjord Kraft mener at økt produksjon og mulig ny forbindelse til Skottland vil er god begrunnelse for å oppgradere hele strekningen Sogndal – Modalen.

Statnetts kommentar: Det henvises til kommentar til SFE Produksjon sin høringsuttalelse.

[17] UNESCO World Heritage Centre: Brev fra UNESCO World Heritage Centre med vedlegg fra IUCN der det bes om at kapitler fra konsekvensutredningen som omtaler verdensarvområdet oversendes.

Statnetts kommentar: Statnett har oversendt sammendrag av konklusjonene i fagrapportene som omhandler verdensarvområdet i konsekvensutredningen.

[18] Vik kommune: Vik kommune har ikke merknader til Statnetts planer.

Statnetts kommentar: Statnett tar uttalelsen til orientering.

[19] Lærdal Bondelag: Bedre båtsamband og veistandard vil være til stor nytte. Det vil kunne gagne fastboende om det bygges en småbåthavn dersom Statnett skal bygge kai. Oppgradering og bidrag til vedlikehold av veinettet på Frønningen bør også vurderes. Det må sees nøye på tiltak som også kan komme bygdas beboere til gode.

Statnetts kommentar: Veier som benyttes til Statnetts tiltak vil bli oppgradert eller vedlikeholdt der det er behov og ved skade eller slitasje. I anleggsplanleggingen vurderer Statnett hva slags båttransport det kan være behov for og om det vil medføre behov for tiltak på kaier og brygger.

[20] Sogndal SV: Sogndal SV savner utredning av fjordkabel og en alternativ trase mellom Øyregrendi og Stedjeåsen. Mener utbyggingen ikke haster og at storsamfunnet må ta seg tid til grundig vurdering.

Statnetts kommentar: Kabel er beskrevet i søknadens kapittel 4.13. Løsningen er forkastet og vil ikke bli ytterligere utredet. Topografi og bebyggelse mellom Stedjeåsen og Øyregrendi er slik at en alternativ trasé mellom vurderte og omsøkte alternativ ikke er aktuelt.

[21] Styret i Sogndal Turlag: Sogndal Turlag ber om at Stedjeåsen fortsetter å være uten inn-grep. Verdien som trim- og rekreasjonsområde for tettstedet Sogndal, og at det er mulig å nå til fots uten bruk av bil, fremheves. Turlaget fremhever at området er ett av få rundt Sogndal som er uten utbygging. Ca. 5000 personer signerer turbøkene på toppen av Stedjeåsen årlig. Det visuelle har stor verdi med utsyn både innover og utover Sogndalsfjorden.

Statnetts kommentar: Dagens bruk, verdi og omfang av tiltaket i Stedjeåsen er vurdert i konsekvensutredningene og er tillagt vekt ved valg av alternativ, sammen med andre tekniske, økonomiske, samfunnsmessige og naturgitte faktorer.

[22] Stedjeåsen trakkarlager: Viser til informasjon sendt Statnett i februar 2016. Det er i ettertid bygget en dagsturhytte, Stedjestova, som er svært populær. Understreker viktigheten av å beholde Stedjeåsen som et urørt område til tur og rekreasjon.

Statnetts kommentar: Statnett tar informasjon om Stedjestovas popularitet til orientering. Friluftsinteressene er vurdert i konsekvensutredningens fagrapport og i vurderingene som ligger til grunn for valg av løsning.

[23] Arne Løland: Ønsker at vei som anlegges mellom Storhvod og Blåberg blir så bra at den i ettertid kan kjøres med ATV.

Statnetts kommentar: Veien fram til planlagte baseplasser er i dag permanent vei. Fra denne og sørover planlegger Statnett hovedsakelig belting med gravemaskin langs eksisterende kjørespor. Det er derfor ikke behov for å opparbeide permanent vei videre sørover. Statnett søker om transporttillatelse til eget anleggsarbeid. Annen bruk av veier og kjørespor må avklares mellom interessenter og den aktuelle myndighet.

[24] Aud-Irene Øyre har vedlagt sine to brev i forbindelse med meldingen i 2014, brev til Sogndal kommune og brev fra Ledvin Uglane. Øyre mener at om man har et valg, så bør man ikke ofre boligområder i steder for turområder. Øyre mener at alternativet over Stedjeåsen ikke er godt nok utredet og at det har kommet inn nye moment som må hensyntas. Øyre kommenterer følgende tema:

1. Øyre mener Statnett hadde bestemt seg for trasé da master ved Alpen ble bygget. Disse er vinklet mot spenn fra Øyrefjellet.
2. Øyre stiller spørsmål ved om alternativet over Stedjeåsen er godt nok utredet, hun mener det kun er gjort en teoretisk vurdering basert på kart og at plassering av spennbukkene ikke er vurdert grundig nok.
3. Øyre viser til støy fra fjordspenn i Balestrand, hvor Statnetts representant i folkemøtet ikke kunne gi svar på hva støyen skyldes.
4. Øyre viser til innløsning av eiendommer ved Høydalsneset i Volda.
5. Det foreligger planer om hogst på Stedjeåsen, samt bygging av skogsbilveg omtrent i de traséene som Statnett ville brukt. Hun viser til at Sogndal kommune har sagt at samarbeid om vegløsning er samfunnsøkonomisk fordelaktig. Disse forholdene gjør at argumentene i søknad om inngrep og friluftsliv faller bort.
6. Det vises til ønske fra kommunen om bedre visualisering av fjordkryssing fra Stedjeåsen.
7. Øyre viser til vedtak i Fylkesutvalget som enstemmig gikk inn for alternativ 2 over Stedjeåsen, samt forventning om tilsvarende vedtak fra Sogndal kommune.
8. Statnetts mål om å frigjøre en grend for ledninger medfører at en annen grend blir berørt.
9. Hun viser til rapport av Torvald Tangeland om effekten som kraftanlegg har på turisme, og angir en økning på 60-80% ved kraftutbyggingsområder.
10. Det er laget en klatrerute i nærheten av omsøkt trasé over Øyre. Det er ikke mange andre alternativ til lange klatreruter i området.
11. Det er feil å legge til grunn at gjennomføring av prosjektet er mer lønnsomt enn nullalternativet (å beholde dagens ledninger og traséer).
12. Det er ikke beroligende at magnetfeltet er innenfor et område som ikke medfører fare. Det er allikevel en psykisk belastning for grenda. Storsamfunnet bør ikke redusere ulempene med magnetfelt og utbygging (av ledning) i en grend (Fardal/Øvstedal) og overføre den til en annen (Øyregrenda).
13. Statnett viste til Sogndals kommuneplan, hvor det er regulert trasé for ledning der Statnett nå har søkt over Øyrefjellet. Øyre mener at argumentet for denne traséen fra kommunen sin side var turområder og synlighet fra Sogndal sentrum. Øyre mener hogstplanene vil berøre Stedjeåsen mer enn en ledning og at ledning ikke vil bli synlig fra Sogndal sentrum. Fra Kjørnes camping vil spenn i begge alternativ bli synlige.

14. På Frønningen var hensyn til hjorten nok til å legge om planlagt trasé. Er hjorten og en godseiers næring viktigere enn boligområder?

Statnetts kommentar: Kommentarene fra Øyre kommenteres med samme nummerering som over. Noen av argumentene sammenfaller med de som gjelder for Ledvin Uglane.

1. I forbindelse med prosjektet Ørskog – Sogndal ble det bygget 3 master for hver av de to ledningene sørover til Aurland og Hove, slik at disse ble koblet inn i ny stasjon. De sørligste av disse nye mastene, ved Alpen, ble vinklet mot Øyrefjellet. Bakgrunnen for dette var høringsuttalelse fra Sogndal kommune datert 17.6.2008, hvor det ble bedt om at det ble satt vilkår i konsesjon for Ørskog – Sogndal, om at ledninger videre sørover skal bygges direkte sørover.
2. Både Statnett og konsulent som gjennomførte konsekvensutredning er godt kjent på Stedjeåsen gjennom flere befaringer. Traséen som konsekvensutredning har vurdert var av samme nøyaktighet som resterende trasé. Konsekvensutredningen vurderer inngrepets virkning i en korridor på noen hundre meters bredde. Som illustrert i folkemøtet den 14.5.2019, så vil justeringen av spennets plassering være marginal sammenlignet med området som er utredet. Statnett vurderer at konsekvensutredningen av alternativ 2 over Stedjeåsen er dekkende selv med mindre justering av spennet.
3. Statnett beklager at vi ikke kunne svare fyllestgjørende på støy fra spennet ved Balestrand i folkemøtet. Støyen skyldtes en ny type flymarkør, og har i ettertid blitt rettet.
4. Ved Høydalsneset i Volda, hvor Statnett har innløst noen hus som lå inntil spenn, er snø og ismengdene langt høyere enn det som forventes i Sogndal. Situasjonen er dermed ikke sammenlignbar.
5. Både Statnett og konsekvensutredning var selvsagt kjent med at det snart er hogstmoden skog på deler av Stedjeåsen. Konsekvensutredningen angir ikke Stedjeåsen som et inngrepsfritt område (INON). Det eneste vernede området, Stedjeberget naturreservat, er omtalt i konsekvensutredningen. Eventuell bygging av ledning over Stedjeåsen vil ikke kreve veg. Hvis det blir etablert veg i forbindelse med skogsdriften, så ville Statnett trolig ervervet adgang til denne for driftsfasen.
6. Statnett har lagt frem visualiseringer av utredede spenn over Sogndalsfjorden sett fra det vi mener er relevante punkt.
7. Statnett har kommentert Sogn og Fjordane fylkeskommunes og Sogndal kommunes behandling av søknaden.
8. Fjerning av transformatorstasjon i Fardal og ledningene knyttet til denne har vært et uttrykt ønske fra lokal hold siden konsesjonen knyttet til ledningen fra Sogndal til Sunnmøre. Etter Statnetts syn blir ulempene for Øyrebygda små sammenlignet med nytten av å fjerne anleggene fra Øvstedalen og Fardal. Statnetts planer medfører ikke restriksjoner på aktivitet i området sammenlignet med i dag.
9. Torvald Tangelands arbeider er godt kjent for Statnett, som har vært oppdragsgiver for NINA Rapport 212 og 625. Tangelands arbeid er referert til i konsekvensutredningens delrapport "420 kV ledning Sogndal – Aurland. Konsekvenser for reiseliv og landbruk".
10. Virkninger for klatreruta "den store misunnelsen" er omtalt i konsekvensutredningen.
11. Rapporten "Aurland – Sogndal Samfunnsøkonomisk analyse, april 2018", gjengir den samfunnsmessige nytten av å gjennomføre omsøkte prosjekt sammenlignet med å nullalternativet, altså ikke gjennomføre prosjektet. Analysen er gjennomført i henhold til krav som stilles til slike analyser av Finansdepartementet. Statnett mener at rapporten dokumenterer at det er samfunnsmessig rasjonelt å gjennomføre prosjektet.
12. Se Statnetts kommentar til punkt A i Ledvin Uglanes høringsuttalelse.
13. Se Statnetts kommentar til uttalelse fra Sogndal kommune datert 2.9.2019.
14. Omleggingen på Frønningen kan gjøres uten ekstra kostnader eller andre ulemper.

[25] Frøydis Bjelde, grunneier Vassbygdi: Det er ønskelig at vei i forbindelse med ny line blir liggende og ikke sperres med store steiner slik at det er mulig å kjøre med ATV for uthenting av kjøtt ved jakt.

Statnetts kommentar: Statnett har prinsipielt kun mulighet til å omsøke tiltak som er nødvendige for utbyggingen. Det gjelder også midlertidige tiltak. Det vil ofte være ulike hensyn og synspunkter knyttet til infrastruktur som midlertidige veier. Dersom grunneiere eller andre interessenter ønsker en annen etterbruk enn det som fremkommer i Statnetts planer, må de selv stå for nødvendige offentlige søknader og tillatelser.

[26] Grunneiere i Teraåsen, v/Olav Terum: Foreslår å endre trasé på nordsiden av Vassbygdvatnet for å redusere synligheten både fra utkikkspunktet på Låvisberget på fylkesvei 50 og fra Låvi, Dalen og Aurlandsvungen. Konesjonssøkt løsning, med master på Terakamben vil påvirke landbruksdrift, hjortevilt og dyremangfold. Det bes om ytterligere konsekvensutredning av naturmangfoldet (ref. naturmangfoldloven §§8-12).

Statnetts kommentar: Statnett erkjenner at omsøkt løsning nord for Vassbygdvatnet vil gjøre at ledningen blir stående i silhuett og bli godt synlig fra alle retninger der folk ferdes. I dag er den knapt synlig. Utfordringene med å bygge parallelt med, eller i dagens trasé, er omtalt i søknaden. Statnett har gjort en grundig vurdering av dagens trasé og konkludert med at risikoen for personell og ledning er for stor til å bygge her. Statnett har også gjort en grundig vurdering av grunneiernes foreslåtte endring. Dette er en løsning vi har sett på tidligere. Den vil medføre behov for veldig høye master og merkepliktig spenn mellom punkt merket (1) og (2) i kart vedlagt høringsuttalelsen. Adkomst til nevnte punkt blir krevende, og anleggsarbeid i skråningen ved punkt (2) anses for risikabel. Statnett vurdering er at omsøkt løsning er den som best avveier personsikkerhet og miljøkonsekvens. Statnett mener at gjennomført konsekvensutredning tilfredsstillende krav satt i utredningsprogrammet.

[27] Gyril Fimreite og Arne Kristian Borger: Oversender informasjon og kart om biologiske verdier på sørsiden av vei mellom Vetlareset og Dueskardstølen.

Statnetts kommentar: I arbeidet med detaljprosjektering av vei og utarbeidelse av miljø-, transport-, og anleggsplan vil informasjon om biologisk mangfold bli hensyntatt i den grad det er mulig.

[28] Hilde F. Lunde: Oversender link til underskriftskampanjen "Nei til fjordspenn over Øyra-grendi", i alt 197 signaturer. 60% av de med oppgitt bosted er utenfor Sogndal. Det er også vedlagt kopi av underskrifter som er samlet inn lokalt, i alt 199 signaturer.

Statnetts kommentar: Statnett merker seg motstanden mot omsøkt løsning. Statnetts begrunnelse for valg av løsning er gitt i konsesjonssøknaden.

[29] Ledvin Uglane eier den eneste eiendommen som må innløses ved omsøkt løsning. Eieendommen er hjem til en familie på 3 i dag. Uglane viser til Statnetts konklusjon om at omsøkte løsning medfører minst ulemper, og anfører følgende argument mot dette:

- A. Bustadhus må rives, flere andre hus ligger farlig nær ledninger og medfører uhygge og uro, en finner det umulig å bo der selv om magnetfeltet er under grenseverdi på 0,4 μ T, og areal blir båndlagt.

- B. Konsekvens for friluftsliv er vektet ensidig. Turer i området blir ikke ødelagt om det kommer ledninger her. Løpet «Stedjeåsen opp» er bare arrangert en gang. Generelt brukes for lite plass i søknaden på bomiljøet og behov for innløsning av Uglanes eiendom.
- C. Uglane er uenig i at synsinntrykket vil bli lite påvirket av spenn fra Øyrefjellet, og sier at inntrykket av spenn fra Øyre blir svært dominerende sett fra Nordnes, mens spenn fra det skogkledde Stedjeåsen nesten vil forsvinne.
- D. Sti til Stedjeåsen blir ikke ødelagt dersom man ser eller går under ledninger, og utsikten fra Stedjeåsen blir bedre, siden en kan se en fjord uten spenn.

Uglane sier at kostnad ikke må være avgjørende og ber Statnett og NVE vurdere spenn fra Stedjeberget med følgende argument:

- 1. Det vil skåne hans hus og bomiljøet ved Øyre for stråling, støy og master. Han viser også til støy fra ledning i Balestrand, og at omlegging av trasé på Frønningen var mulig.
- 2. I vurdering av konsekvenser må bomiljø veie tyngre enn turstier.
- 3. Spennet kan ikke bli synlig fra Sogndal sentrum og avstanden til Kjørnes camping er så stor at synsinntrykket blir marginalt.
- 4. Spennet vil gå over tunell gjennom Stedjeberget, og dermed blir isnedfall ikke et problem.
- 5. Tilleggskostnaden er bare 6-7%, og bare 1-2% dersom en regnet med kostnad for hele strekningen fra Aurland til Ørskog.

Statnetts kommentar: Lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr (el-tilsynsloven) med tilhørende forskrifter setter bestemmelser for avstander fra kraftledninger til bebyggelse. Ved omsøkte løsning er det av denne grunn behov for innløsning av én eiendom, nemlig Ledvin Uglanes eiendom ved Esketrand, der husene ligger innenfor byggeforbudssonen til ledningen. Bakgrunnen for valgt trasé er angitt i søknaden. Uglanes spesifikke argument kommenteres her:

- A. Det er kun gnr/bnr 67/80 som må innløses. Omsøkt ledning vil ikke utgjøre fare for andre bygninger. Når det gjelder magnetfelt henvises til kapittel 6.12 i konsesjonssøknaden, hvor det fremgår at magnetfeltet for nærliggende boliger er langt lavere enn utredningskravet.
- B. Se Statnetts kommentar til punkt 1 i Svein Jarle Slindes høringsuttalelse.
- C. Synsinntrykket av ledninger er per definisjon subjektivt. Generelt avtar inntrykket med økt avstand. Hvilke landskapselement som er viktige er subjektivt. Konsekvensutredningens delrapport om landskap er gjort i henhold til akseptert metode for slike utredninger og representerer konsulentens faglige skjønn når det gjelder konsekvenser. Omsøkt løsning vurderes å ha ubetydelig konsekvens, mens ikke omsøkt alternativ 2 vurderes å ha liten til middels negativ konsekvens.
- D. I anleggsfasen anses konsekvensene å bli middels til store for alle alternativ. Det vil bli intensiv aktivitet med helikopter, gravemaskin og terrengkjøretøy i den mest hektiske perioden. Det fins mange turområder der det er ledninger i dag. Felles for samtlige alternativer er at de parallelførte ledningene stedvis vil skape et massivt visuelt inntrykk, også på noe avstand. Traseen vil bli bred, og endemastene på hver side av fjorden vil rage høyt i landskapet. Opplevelsen av områdene som blir berørt av ledningen vil endres, og selv om dette kan ha ulik betydning avhengig av hvilken aktivitet som praktiseres, og hvem som praktiserer den, vil mange turgåere, jegere, klatrere og syklister i utgangspunktet søke områder som er minst mulig preget av inngrep. Selv om en ofte har stort fokus på aktiviteten en bedriver, er rammen rundt gjerne like viktig, eller vel så viktig. Alternativet over Stedjeåsen vurderes å påvirke verdifulle friluftslivsområder i større grad enn omsøkte alternativ.

Punkt 1 til 5 kommenteres slik:

1. Ledning over Stedjeåsen vil ikke medføre behov for innløsning av eiendommer. Statnett har dokumentert at magnetfelt for bebyggelsen ved Øyre vil ligge langt under gjeldende grenseverdi for utredningsplikt. Det vil bli brukt flymarkører som ikke gir støy som man har opplevd ved Balestrand.
2. De samlede miljøkonsekvensene for begge alternativ er små, men noe mindre for omsøkte alternativ. Begge traséalternativene er slik sett akseptable ut fra en miljøvurdering. Det er den store forskjellen i kostnad som er hovedårsak til Statnetts prioritering.
3. Se punkt C over.
4. Spenn over tunell ville forenkle anleggsarbeidet noe, men isnedfall utgjør uansett ikke noen fare her.
5. Statnett mener at det er feil å bruke 65-70 MNOK mer på et alternativ som har større miljøkonsekvens enn omsøkte.

[30] Skålo sameige kommer med 5 konstruktive forslag til anleggsplanen og trasé. (1) De forslår masseuttak ved Soleibakkhøgda og Skålabotnen i steder for Andisvatn, som forslått av Statnett. (2) De ønsker ikke bygging av veg nord for Hornsvatnet og foreslår riggplass ved FV243. (3) De ønsker tilgang til veg ved Soleibakkhøgda etter opprusting og i anleggsperioden. (4) Videre foreslås flytting av mast ved Øverste Andisvatn, som tidligere forslått. Til slutt ønsker Skålo sameige synfaring før det blir fattet beslutning.

Statnetts kommentar: Statnett planlegger en befaring etter sommeren 2019, og setter pris på om representanter for Skålo sameige deltar. (1) Forslag om annet masseuttak vil da bli vurdert. (2) Det er ikke planlagt permanent vei nord for Hornsvatnet. Statnett ønsker et midlertidig kjørespor for å få komme inn til trasé i anleggsperioden. (3) Statnett har ingen innvending mot at sameiget har tilgang til vegen, som i dag. (4) Statnett har utredet mulighet av å flytte mast til vestsiden av Øverste Andisvatn. Snømengdene i området er vurdert av meteorolog, og anses å representere for stor risiko for ledningen og personell.

[31] Svein Jarle Slinde: Kryssing av Sogndalsfjorden må skje via Stedjeåsen. Hensynet til fastboende i Øyragrendi og Fardal må vektlegges mer enn turinteressene på Stedjeåsen. Slinde anfører følgende argument:

1. Sykkelturen "Skardsbøfjellet rundt" og løpet "Stedjeåsen opp", som er omtalt i konsekvensutredningen, er hhv. ukjent for de som bor i området og arrangert bare en gang. Det er ikke merkede sykkelstier på Stedjeåsen.
2. Det skal tas ut skog på Stedjeåsen, så området vil fremstå med helt andre kvaliteter enn før. Det vises også til at det skal etableres veier i området.
3. Stedjeåsen er ikke et inngrepsfritt område. Det henvises til Miljødirektoratets kart over inngrepsfrie områder.
4. Det refereres til NINA Rapport 625 "Kraftinstallasjoner i naturområder –effekter på turisme, friluftsliv og bruk av fritidsboliger," hvor det vises til kraftutbyggingen i Aurland, hvor kraftutbyggingen hadde liten betydning for områdets attraktivitet for fritidsbruk, selv om anlegget hadde negativ effekt på opplevelsesverdien.
5. Det savnes vurdering av friluftsliv på sørsiden av Sogndalsfjorden, hvor Norane Idrettslag har satt ut turposter etter at vei fra Meisterplass til Venesåsen ble bygget. Det er utsiktspunkt på Vinesnipa med utsikt langs fjorden i begge retninger.
6. KU omtaler Stedjeåsen som et viktig landskapselement. Slinde mener at Øyrefjellet er mer fremtredende, uten at dette er nevnt i KU.
7. Det er observert is på kraftledningene over Venesåsen. Slinde noterer seg at det innløses eiendommer ved Høydalsneset i Volda, og mener at forholdene der fremstår som ganske lik Øyregrenda.

8. Omsøkt trasé går over klatreruta "Den store misunnelsen", som er den eneste loddrette veggen som er høvelig for klatring i Sogndal. Bruk av helikopter ved eventuell redning blir uaktuelt med ledning her.

Statnetts kommentar: Statnetts valg av løsning er gjort etter en samlet vurdering av tekniske, økonomiske, samfunnsmessige og naturgitte faktorer. Blant elementene i dette er også bebyggelse, friluftsinnteresser, økonomiske kostnader og omfanget av tekniske inngrep i områder med begrensede inngrep i dag. Med unntak av en bolig som må innløses kan dagens bruk av boliger og eiendommer fortsette som i dag. Momentene som ellers er nevnt i høringsuttalelsen er ikke av et slikt omfang at de endrer forutsetningene for valg av løsning.

1. Statnett noterer seg at løpet "Stedjeåsen opp" er arrangert bare en gang og at Slinde ikke er kjent med sykkelstier på Stedjeåsen.
2. Se Statnetts kommentar til punkt 5 i Aud Irene Øyres høringsuttalelse.
3. Se Statnetts kommentar til punkt 5 i Aud Irene Øyres høringsuttalelse.
4. Se Statnetts kommentar til punkt 9 i Aud Irene Øyres høringsuttalelse.
5. Konsekvensutredningens delrapport om friluftsliv omtaler fjellområdene på sørsiden av Sogndalsfjorden som regionalt viktig friluftsområde. Statnett tar til orientering at området ved Venes er blitt populært turområde etter at det ble bygget vei fra Meisterplass. Statnetts omsøkte løsning vil vi marginal endring fra dagens situasjon ved at utgangspunktet for spennet over fjorden flyttes ca. 500 meter.
6. Se Statnetts kommentar til punkt C i Ledvin Uglanes høringsuttalelse.
7. Alle ledninger dimensjoneres for en viss mengde is, basert på klimavurderinger foretatt av meteorologer. Ved kryssing av Sogndalsfjorden er dimensjonerende ismengde langt lavere enn ved Høydalsneset i Volda.
8. Konsekvens for den omtalte klatreruten er omtalt i konsekvensutredningen, og inngår i den helhetsvurderingen som ligger til grunn for Statnetts valg av omsøkt løsning.

[32] Veglag Fimreite v/Hans Jørgen Binningsbø: Uttalelsen fra Fimreite veglag ble enstemmig vedtatt. Alle berørte grunneiere på Fimreite er medlemmer i veglaget. Generelt mener veglaget at Statnett har vektlagt fjernvirkninger for mye, mens de store naturverdiene lokalt, samt hensynet til turgåere burde vektlegges mer og ønsker å bli involvert i arbeidet med MTA-plan. Veglaget har følgende ønsker vedrørende ledningstrasé:

1. Øst for Dueskard bør ledningen trekkes lenger sør, tilsvarende alternativ "Nord" i konsekvensutredningen, siden Dueskarvarden er et mye brukt turområde.
2. Er positive til at ledningen går nord for stølen ved Dueskard, men ønsker ikke at den går for høyt opp.
3. Ønsker spenn over Dømingadalen, som i dag, slik at lokal virkning blir mindre. Spennet bør ikke ha lysmerking.
4. Vestover mot Bjørnstigkamben er det positivt at ledningen går langs veien, men kunne gjerne vært lagt litt nærmere dagens ledning.

Og disse kommentarene til vei fra Vetlareset til Lingesetfjellet:

1. Veier må bygges slik at de krever lite vedlikehold.
2. Minst mulig stigning fra Vetlareset til Dueskard.
3. Støtter vei nord for Dueskard.
4. Veien bør legges parallelt med dagens ledning i strekningen øst for Dueskard.
5. Ønsker veiklasse 4 eller 5.

Statnetts kommentar:

Kommentarer til ledningstrasé:

1. Ømsøkt trasé ved Dueskarvarden går nært eksisterende kjørespor. Det er også omtrent her planlagt vei vil bli bygget. Dermed oppnås samling av inngrep. En trasé lenger sør vil bli mer synlig fra fjorden.
2. Tas til underretning.
3. Spenn over Dømingadalen vil være merkepliktig, men uten lysmerking.
4. Statnett mener det er fornuftig bygge ledningen nær eksisterende vei, og dermed samle inngrep. Kortere avstand fra vei til mastepunkt reduserer behov for terrengtransport.

Kommentarer til vei:

1. Veiene vil bli bygget med nødvendig drenering og kuv for å hindre skade.
2. Veien fra Dueskar til Lingesetfjellet er skissert med en grov strek i søknaden, men enda ikke detaljprosjektert. Det må regnes med at det blir justeringer for å oppnå akseptabel stigning og kurvatur.
3. Tas til orientering.
4. Dette tilsvarer omsøkt løsning.
5. Veiene skal bygges i klasse 4.

[33] Vilhelm Rumohr: Tar til etterretning at Statnett ikke kan lage tilknytning til planlagt Frønningen kraftverk. Rumohr omtaler bakgrunnen for at det ikke er veiadkomst til Frønningen. Fergetilbudet utgjør også begrensning på mulighet for å ha jobb utenfor Frønningen. Rumohr mener at noe av den store verdien som blir tilført staten ved at det bygges ledning på Frønningen, bør tilfalle beboerne i form av bedre infrastruktur. Midlene som er tilgjengelig til vedlikehold av hovedveien på Frønningen er begrenset. Staten bør bidra noe til vedlikehold og stell av veiene. Dette vil spesielt være nyttig om vinteren. Rumohr mener Statnett vil ha nytte av dette til tilsyn med ledningen. Veiene i området ble bygget før dagens ledning ble bygget. Betaling for bruk av veiene til bygging av ledningen var liten sammenlignet med kostnaden for å bygge veiene.

Ledningsbyggingen vil være hovedaktivitet i området i noen år. Annen aktivitet, i form av jakt, turisme og skogsdrift, vil bli trengt inn i et hjørne. Det er sagt at anleggsvirksomhet ikke vil foregå i den viktige jaktperioden, noe som er bra. Rumohr håper på bra samarbeid, og sier beboerne gjerne bidrar i arbeidet.

Det har vært mye dialog mellom Statnett og Rumohr som grunneier frem til nå. Han ønsker enda nærmere inngrep i videre planlegging. Han ønsker også mer diskusjon om bruk av plasser som er beskrevet i konsesjonssøknaden. Rumohr ønsker kamuflering av master og ledninger og vegetering i ledningsgaten, en mulighet som er blitt ham forespeilet tidligere. Han mener imidlertid at konsekvensutredningen burde sammenlignet situasjonen etter at ny ledning er bygget med en situasjon uten ledning. I såfall vil det bli store og varige effekter på området. Det er betydelige verneinteresser på og ved Frønningen og deler av området omfattes av UNESCOs verdensarvliste.

Statnetts kommentar: I den grad Statnett har behov for å bygge veier, så vil det bli på et nivå som tilfredsstillende våre krav til bygging og adkomst i driften. Vi ser for oss noe sikring og utbedring av veier i området. Som hovedregel vil Statnett istandsette eksisterende veier til den stand de var i før anleggsarbeidet igangsettes. Erstatninger gjøres i form av engangsutbetalinger og pålegger ikke eier av veiene vedlikeholdsansvar ovenfor Statnett. I den grad vi har behov for veiene etter noen

år, så vil Statnett foreta nødvendige tiltak dersom veiene har forvitret i mellomtiden. Det samme gjelder eventuelle tiltak på kai og havn. Statnett har ikke behov for vinteråpen vei. Helikopter eller snøscooter vil erfaringsmessig dekke vårt behov.

Statnett vil kontakte Rumohr for befaringsplan av veier og baseplasser høsten 2020. Rumohr vil også bli involvert i utarbeidelse av miljø, transport og anleggsplan, som vil sette rammene for anleggsarbeidet.

Statnett har sagt at vi vil forsøke å tilpasse vår aktivitet slik at den er til minst mulig ulempe for jakten. Vi kan imidlertid ikke garantere at arbeid i jakten ikke vil skje. I den grad dette medfører tapt inntekt så vil Statnett kompensere dette basert på anslått tap basert på tidligere jaktstatistikk.

Statnett har nevnt tre områder hvor ledningen er eksponert på et vis der kamuflering kan være nyttig. Statnett anser at Frønningen er ikke blant disse, siden ledningen ikke vil være eksponert i like stor grad.